

ДЕЗЕРТИРИ

Десь, приблизно, через місяць часу після того, як німецьких окупантів замінили московські «визволителі», нас, хлопців з Голованівщини, 1926 р. н. мобілізували до лав Червоної Армії і погнали на фронт. Бої на той час відбувалися уже за Дністром. Це, приблизно, 200 км на захід від нашого Голованіська і включили новобранців до складу 5-го Кавалерійського корпусу. Набралося з району десь біля сотні хлопчаків. Кожного посадили на бойового коня і дали ще по одному коневі вести з собою, призначили командирами декілька молодих фронтовиків і наказали наздоганяти фронт, щоб влитися у бої діючої армії. Наші командири відділень і взводів були з центральних областей Росії. Вони з якоюсь звірячою ненавистю відносилися до нас, бувших в німецькій окупації.

Доганяли ми той фронт десь біля трьох тижнів часу. І завжди, при кожній нагоді, а то і без всякого приводу, допікали нам за те, що ми німцям служили, а вони під Сталінградом німців розгромили і таке інше. Неначе ми, українські діти, були винні в тому, що вони в 1941 році втікали і покинули нас напоталу тим же німцям, а тепер матюкають нас за те своєю багатоповерховою російською матерщиною.

Рухалася наша колона понад Дністром до м. Ямпіль, де була тоді переправа. Уже гриміла канонада Ясо-Кишенівської битви. А я в той час вичікував для себе підходящого моменту для втечі з війська і повернення на Голованівщину для продовження підпільної боротьби з новими окупантами України.

Одного дня вдосвіта, під час короткого нічного перепочинку нашої колони, я звернувся до двох друзів з нашого села Роздолу з пропозицією негайної втечі. Це були Слободянюк Іван і Яворський Аркадій – симпатички ОУН. Ще при німцях я давав їм читати нашу українську підпільну пресу, розповідав про ОУН-УПА, про нашу історію, про борців за волю України. Але тепер, коли запропонував хлопцям з Червоної армії і перехід до підпільної боротьби з комуністичною системою, пояснив, коли переправимося через

Дністер, а він же тут широкий, то вже важче буде подолати цей водяний рубіж. Тому це питання треба вирішувати негайно. Мої хлопці вислухали мене, глянули один на другого і відповіли, що від втечі відмовляються. Де люди, там і ми, сказали. Ця остання наша розмова відбулася на світанку під невеликим ліском, що тягнувся понад Дністром. Ну, що ж, хлопці, кожен з нас має право на вибір, по якому шляху йому йти. Попрощався з ними, попросив сказати нашому командирові, якщо запитає за мене, що я, тільки що пішов у лісок «до вітру». Передав обох коней своїх Іванові Слободянюку і зник в гушавині ліска. Поки пройшов ним десь 2 км, почало розвиднятися.

Вибравшись з кущів, ще пройшов кількасот метрів понад рікою. Коли це напереріз мені підходить чоловік років тридцяти у цивільному, зупиняється метрів за десять від мене і запитує по-російськи хто я такий і чому тут ходжу в таку рань. Щось я йому почав пояснювати, брехати. А він наказовим голосом пропонує мені йти за ним на прикордонну заставу. Я тоді ще не знав, що перейшовши Дністер, совети залишили по старому кордоні свої застави, відповів йому, що не маю часу іти туди і почав відходити у бік глибокого яру, що був зліва від мене і тягнувся до Дністра.

Невідомий вихопив пістоля і гукнув, що буде стріляти якщо я не вернуся. Побачивши зброю, я рвучко кинувся тікати по дну того ярка. Пролунало декілька пострілів. Свиснули кулі. А я біжу щодуху (добре колись бігав).

Біг, біг, засапався дуже, упрів як миш, серце аж вискакує з грудей. На бігу скинув з себе куфайку, біжу зо всіх сил далі, потім видряпався з ярка у якийсь садок, з садка – по-під вікнами хати, через браму вийшов на вулицю, по якій рухалися до фронту багато вантажних автомобілів, підвід з амуніцією і піших солдатів. Начебто не кваплячись, повернув наліво в іншу вулицю, потім у третю. З тієї третьої вулиці піднявся круто вгору і заліг між скалами. Лівий берег Дністра гористий і мені з моєї засідки добре видно усю довжину ярка, з якого щойно вивірився. Позаду мене уже сходило яскраве весняне сонце, добре освітило місцевість. Я бачив як по широкому дну ярка біжать більше десятка озброєних солдатів і приготувався до бою, мав ще з дому пістоль «ТТ», кілька

магазинів до нього і пачку набоїв. Думаю, якщо будуть підходити знизу до моєї схованки в скалі, буду відстрілюватись, остання куля для себе. Заліг, замаскувався, чатую: підбігли ті прикордонники до покинутої мною куфайки, підняли її, роздивляються, трохи затрималися, а далі розвернулися ланцюгом і швидко подалися до ліска, з якого я недавно вийшов. Тобто, в протилежному від мене напрямку.

Видно, подумали, що я утік до лісу і вирішили прочесати його. Понадіялися, що не наважуся бігти до села, де було повно солдатні. Я, не гаючи часу, вибрався по каменюках догори і через якісь городи з деревами на них вийшов у поле. Прямою по неширокому степу, вибираючи балки з лозами і кущами, щораз оглядаючись на захід. Так і відірвався від тієї погоні. Старався йти ночами, а вдень переховувався в гаях і перелісках. Ночі ще були холодні весною. Погрітись і трохи перепочити іноді доводилося у теплому хліві якого-небудь господаря, забравшись до худоби в темноті. Куняєш, бувало, в коров'ячих яслах на переїдах кукурудзиння, корова сопе над тобою, пирхає носом, - ідилія.

Одного разу вранці, уже проминаючи якийсь село, проходив повз останню хату, побачив кут свіжого гною біля хліва, вирішив зайти попросити щось попоїсти, бо дуже зголоднілий був. Заходжу до хати, привітався і попросив щоб дали чого-небудь перекусити. Господиня порастєється біля печі, а господар сидить за столом і наминає смажені яйця з великої, паруючої сковороди. В кутку біля нього – рушниця трьохлінійка. Ну, думаю собі, влип я. Чоловік, снідаючи, розпитує мене хто я такий, звідкіля і куди йду.

Я йому розповідаю, що утікаю з Німеччини куди був вивезений на роботу і добираюсь додому. Він замість того, щоб запросити мене, голодного, до столу, каже: «Добре, підемо зараз до сільради, розберемось там і здам тебе до якогось двору на квартиру. Там тебе нагодують, відпочинеш пару днів і підеш собі далі». Добре, кажу, це мені ще краще, а сам обмірковую як би це мені вислизнути від тебе, добродію. Одяг на мені був цивільний, картуза зняв з голови і поклав біля себе на лаву. Сидів, сидів, а

далі запитую у господині, де у них відхідник, бо щось «до вітру» захотілося. Вона каже: «Вийдете з сіней і направо по-під стіною тримайтеся, щоб собака не дістав, тоді позаду хати і побачите потрібну вам установу».

Я пройшов за хату і як кинуся зі всіх ніг тікати до лісочка, що був метрів за 600 від хати. Дух з мене випирало поки добіг до того рятівного ліска. Звалився в канаву, якою він був обкопаний, приготувався до оборони на випадок погоні і відсапуюся забувши про свій голод. На щастя, ніхто за мною не гнався. Відпочивши в канаві, почимчикував далі на схід.

Одного разу, вдень, коли сонце вже добре пригріло, йшов я вулицею якогось села, сапа на плечі. Коли це назустріч мені з одного подвір'я виходять два стрибки з німецькими геверами в руках. Зупинили мене і розпитують хто такий, звідки і куди прямує з сапою на плечі. Я їм стару свою казку почав розповідати, що добираюся додому з Німеччини.

Вони наказують іти з ними до сільської ради. Тут я змушений був вдатися до тактики просьби. Кажу їм: «Ну, добре, хлопці, приведете ви мене до сільради, там буду зразу ж заарештований. Що це вам дасть? Ви ж такі самі віком, як і я. Відпустіть мене, будь ласка, ми ж українці». Глянули мої хлопці один на другого і кажуть: «Добре, іди собі своєю дорогою. Лише викинь оту сапу, бо зразу видно, що чужий і маскується. Ми ж усіх своїх сільських добре знаємо». Я подякував їм, тут же жбурнув сапу через тин, на город якогось дядька і пішов від них побоюючись, що вони передумують і гукнуть ззаду: «Стій! Руки догори!» Але мої рятівники, велика їм подяка, пішли собі вулицею не оглядаючись. І так я добрався до річки Південний Буг, що тече біля м. Гайворон. Приблизно за пів км. вгору по течії побачив переправу – високий дерев'яний міст через Буг. По обидва боки мосту, під дерев'яними грибками стояли вартові, що охороняли його. Через міст іти не наважуюся. Роздягнувся, зв'язав усі свої речі у великий вузол і збирався переплисти повноводну, бурхливу та ще й широку весняну річку. Але ж плавати я добре не вмію, бо малим плавав по нашій невеличкій річці Нетека лише в маминих ночвах. То ж не хочеться тут ганебно втопитися.

Поміркувавши добре, знову одягнувся. Обминув якісь будинки, вийшов на вулицю далеченько від мосту і спостерігаю за рухом людей по ньому. Дивлюся, йде жіночка, в руках якісь кошики, торби. Підійшов до неї і запропонував свої послуги – допомогти нести ті кошики, все одно ж іду в тому напрямку, а руки маю вільні. Жінка погодилася, подякувала і передала мені один кошик та вузлик, в якому був глечик з молоком. І так, ми удвох дружно розмовляючи перейшли переправу. Вартові не звернули на нас ніякої уваги. Богу дякувати і тут пощастило. Відійшовши далі від мосту ми попрощалися з супутницею і розійшлися. Додому мені уже і не так далеко. Місцевість стає усе знайоміша. Зайшов у село Могильно, Гайворонського району.

Іду селом, дивлюся – молодичка телятко маленьке свердликом припинає на порослій травою вулиці. Підійшов до неї і кажу: «Дозвольте я вам допоможу. Ой, яке ж ваше телятко гарне, чистеньке». Закрутив глибше свердлика, погладив телятко і запитую молодицю, чи не знайдеться в неї щонебудь попоїсти. «Чому ж, каже, не знайдеться? Ходімо до хати». Посадила до столу, поклала переді мною велику миску свіжого сира зі сметаною, нарізала гарного білого хліба, - їжте на здоров'я, каже».

Я зрадів такою привітною гостинністю, бо то ж була моя улюблена страва. Ледве упоравшись з таким смачним і багатим сніданком, я гарненько подякував привітній господині і пішов у своєму напрямку. Ішов я, йшов, сонце уже було над заходом, коли виходив із села, назви якого щось не пам'ятаю. Дивлюся, за тином, на городі жінка сапає щось там. Привітався я з нею і запитую як мені пройти до села Данилова Балка, Ульянівського району. Вона підійшла ближче до тину, розповіла як і кудюю мені краще пройти туди. Я подякував їй, спустився у видолинок, перестрибнув невеликий струмок, трохи пройшов по-під лозами і вирішив перепочити, зачекати ночі, бо сонце уже спускалося до горизонту.

Скинув чоботи, поклав їх під голову замість подушки, ліг горілиць і міцно заснув, стомлений. Пістоль ззаду, за паском. Я припасував для нього

такі шкіряні петлі, щоб не висунувся, бува. Сплю собі, чекаючи поки стемніє. Я ж не підозривав, що мерзена жінка показала мені дорогу, а сама побігла до сільради заявити, що в долині лежить якийсь невідомий, напевне бандит або шпигун. А я ж сплю безпечно.

Коли це раптом хтось штурхає мене черевиком у босі ноги, розплющив очі. Стоять наді мною два стрибки, в руках тримають наготові гевери наставлені на мене, вказівні пальці стрибків на спускових гачках зброї.

«В чому справа?» - запитую їх.

«Молчать! Піднімайся! Пошли с нами!»- наказують.

«Що, шпигуна впіймали?» - знову намагаюся завести розмову.

«Молчать! Обувайся! Пошли! Рукі ввєрх!» - командують.

Поки я взувався, вони обидва стояли напружено, тримаючи цівки стволів направлені на мене. А я не маю ніякої змоги дістати пістоля. Бо ж тільки ворухнуся - уб'ють. Уже почало сутеніти, коли привели мене до сільради.

Тут я повинен розповісти, про те, що мав у своїй кишені «Посвідчення партизанського розвідника», справжнє, з гербовою печаттю і підписами командира червоного партизанського загону, що діяв у нашому регіоні під час німецької окупації і начальника штабу загону «Юний» Андрусенка. Роздобув я це посвідчення так: коли через наш район перейшов фронт весною 1944 р. і покотився на захід, партизани цього загону вийшли з підпілля і сновигали по селах. Два з них якось приїхали в Розділ і зайшли до нашої хати. На шапках вони мали червоні стрічки. Це був командир відділення загону Вася Поляков зі своїм товаришем, що не мав однієї ноги, його прізвища тепер не пам'ятаю. Вони розповідали, що під час німецької окупації приїжджали в нашу хату, сиділи за отим столом, пили горілку, їли сало. Казали, що наш батько гарно їх зустрів, почастував смачним обідом, випили разом карафку міцної горілки, тощо.

Співчували нам, що батька німці розстріляли. Добрий був чоловік Михайло Караташ, казали. Мама налила цим партизанам гарячого борщу з

курячим м'ясом, дала по тарілці гречаної каші, поставила на стіл пляшку міцного самогону. Обідають наші гості, кречуть від міцної сивухи, а мама їм каже: «То хоч би ви чимось синові трохи допомогли, коли наш батько вам добро робив». Вони тут же поговорили між собою, що треба зробити мене партизанським розвідником. Сказали, щоб завтра я приїхав у Голованівськ і зайшов до штабу загону «Южний». Вони будуть чекати мене там. Розтлумачили як себе там вести і що говорити як будуть запитувати чим і як я допомагав червоним партизанам. А мама їм ще пляшку на стіл. Наступного дня все відбулося по розробленому сценарію. Під вечір я повернувся з райцентру з "Партизанським посвідченням" і червоною стрічкою на картузі. Адже на той час ніхто ще й не підозрював, що я є активним членом ОУН і вояком УПА. А коли мене брали на фронт, то я прихопив з собою те посвідчення, на всяк випадок. Бо ще ніколи в своєму житті не мав ніяких документів. Отож, коли ті служаки-стрибки привели мене до сільради, в якій були голова, що послав їх по мене, та дві жінки, на котрих той голова гримав за нещастя молока для потреб рідної Червоної Армії, сміливо підходжу до його столу, подаю посвідчення і кажу, що він як голова – молодець, добрий порядок і дисципліну тримає в себе. Міцно потиснув його руку. Так, кажу, і треба тепер діяти, бо різний люд може ганятися всюди. Він подивився на моє посвідчення і каже стрибкам, що можуть іти собі патрулювати по селу бо це, виявляється, свій чоловік, показав рукою на мене. Стрибки вийшли із сільської ради. А мене попросив зачекати хвилину, поки він закінчить розмову з молодницями. Добре, кажу, з вашого дозволу закурю цигарку. Не чекаючи дозволу беру тютюн і папір, що були на столі перед головою, скручую цигарку, запалюю її його ж сірником і пахаю димом, Тим часом жінки вийшли. Я коротко розповів про загін «Южний», про те як ми громили німців і т.п. Він також дещо знав про «Южний», бо це ж було в нашій місцевості. Потім описав словами, як ми з хлопцями-партизанами добре хильнули оковитої в Голованівську і як мене, п'яного, привезли в кузові вантажівки аж до Гайворона.

Все, кажу, більше не буду ніколи так напиватися. А мама вдома не знає, де я подівся, переживає, тому я вирішив не чекати до завтра попутного транспорту, а добиратися до Роздолу навпростець пішаком, нам же не перший раз ночами ходити, маємо добру звичку. На ранок постараюся бути вдома. Потиснули ми один другому руки, закурив я ще на дорогу і вийшов як уже стемніло з тієї, на цей раз щасливої для мене сільради. Невдовзі зійшов місяць, іти стало легше, видніше. Правда, я не то, щоб поспішав, а на крилах летів додому. А до голови настирливо чомусь лізла давня козацька пісня:

«Ой, у полі жито, копитами збито.

Під білою березою козаченька вбито...»

І ніяк не міг я обігнатися від тієї надокучливої тепер пісні. Прямо таки якесь сумне передчуття відчувалося.

Добрався до рідного села уже аж перед ранком. Постукав у вікно хати свого друга, оунівця, Петра Ковалю, що повинен був також утекти з фронту. Двері відчинила його мама. Зайшов до хати і зразу ж запитую, чи повернувся уже ваш Петро і Короп Карпо з фронту додому. Відповідає, що не прийшли, а залишилися в Червоній Армії і воюють з німцями. «От тобі і друзі, борці за волю України», подумав я собі. Але у нас велика біда. Позавчора поховали Андрія. Його убили чекісти і стрибки, на полі, в якомусь шалаші під с. Вербове, де він заночував, одна жінка побачила, що він там спав, побігла до сільради і заявила, що там спить якийсь бандит. І його, напевне, сонного і вбили. Ой, такий був похорон! Всеньке село плакало. Такого хлопця вбили! Ваш дід Іван привіз свого, по-зłodійськи убитого, улюбленого онука на гарбі волами аж з Голованіська. Вася Поляков, той що квартирується у твоєї мами, стріляв над могилою Андрія з німецького автомата, віддаючи салют покійному. Таку сумну, трагічну новину розповіла мені тітка Зіня, мама мого друга, що так і залишився на фронті до кінця війни. Повернувся додому з медалями. В 1946 р. поступив до Вінницького медінституту, а в 1947 р. заарештований звідти і засуджений на 25 років неволі разом зі своїм бойовим товаришем, також медаленосцем Коропом Карпом за членство в

ОУН під час німецької окупації. Обидвох етапували аж на Колиму. Петро - 1921р.н, Карпо - 1923 р.н. Андрій Коваль - 1922р. н., псевдо «Голуб», був надрайоновим провідником нашого Краю. «Голуб» був дуже працьовитим, енергійним, наполегливим, вимогливим і розумним нашим керівником.

Боротьба за визволення України, за побудову незалежної, квітучої і могутньої Української Держави була єдиною і найвищою метою його короткого, як спалах метеориту, життя. Нехай буде вічною пам'ять борця за волю і незалежність України!!!

На час мого повернення до рідного села лише один Андрій знав увесь стан наших справ, тільки в його руках були усі зв'язки, конспіративні квартири, яка доля сотень Сталевого і Чорноти після того, коли через наші голови прокотився фронт двох лютих ворожих армій.

Боже, я ж рвався до зустрічі з Андрієм, котрий раніше мене утік з ворожої армії, щоб продовжити безкомпромісну боротьбу з новими нашими гнобителями. Як бути мені далі? Що робити? Залишився один, без друзів, без зв'язків, без зверхників. Усіх чоловіків, здорових і не зовсім дужих, погнали на фронт, під німецькі кулемети з надійним «захистом» ззаду енкаведистськими заград-батальонами. Я загнаний у глухий кут. І поплентався до рідної своєї хати. Почало розвіднятися. Постукав у вікно. Відчинилися двері і стоїть переді мною червоний партизан Вася Поляков з німецьким машинпістолем у руках. Побачивши мене, здивувався, бо знав же, що я мобілізований до війська. Виявилось, що йому як партизанові з підірваним здоров'ям, дали в нашому селі якусь там керівну посаду. І він заквартирував у нас тому, що був уже знайомий з нашою потерпілою від німців родиною.

Я розповів, що наша колона новобранців уже добралася до фронту. Ми зупинилися на короткий перепочинок у якомусь молдавському селі біля Дністра. Я зайшов до однієї хати напитися води. Господарі якраз обідали. Запросили й мене до столу, почастували папушоєю, налляли кварту міцного ароматного вина, а потім ще одну. І я сп'янів, хоч і добре закусив тією папушоєю з шкварками. Приліг на дерев'яному полику, застеленому соломою,

прикритою стареньким рядном. Пробудився аж під ранок, вибіг з хати на вулицю, а нашої ще не зовсім військової частини уже немає. Вона ще звечора вирушила далі в похід.

Я розгубився, налякався, не знав куди йти, що робити і повернув назад додому. Трохи битими нитками було зшите моє оповідання, але чогось іншого я не придумав. Пам'ятав ще й таку пораду-вказівку нашого Проводу: якщо буде яка безвихідь, вступати до Червоної Армії, вивчати зброю – військову справу, а при нагоді – втікати до УПА.

Порадив мені Вася Поляков іти до районного військкомату і розповісти там свою історію та проситися знову до війська.

«Пішов Ярема, похилився», як казав Т. Шевченко. Але той військовий комісар, вислухавши бідного мене, так розкричався аж посинів: «Дезертир! Зрадник родіни! Розстріляємо, повішаємо за це!» Я аж трохи наче напудився. Показую йому, дурному, своє партизанське посвідчення, кажу, що мого тата німці розстріляли тут, у Голованівську на Польському цвинтарі. А він і слухати не хоче, каже: «І тебе треба було розстріляти разом з твоїм батьком». Думаю собі: «Пришелепкуватий якийсь». Викликав міліцію. Наказав арештувати мене і захвати до підвалу, що був під військкоматом. Ті вхопили мене, як рабці курча, пообрізали гудзики, здерли пасок і вкинули в холодний льох, де уже сиділо чоловік сорок бувших поліцаїв і старост зі всього Голованівського району.

Протримали в тому підвалі десь біля одного місяця. Нарешті прийшли якісь військові, викликали мене і повели до кабінету начальника районного МГБ (тоді в кожному районі були такі відділи).

Начальником МГБ був високий, худий і сивий-сивий капітан. Цей, видно, уже перевірів усе про мене, говорив спокійно, ввічливо без крику.

Я йому також розповів про дві кварта молдавського вина. Капітан уважно вислухав мою казочку. Повернув мені посвідчення, складаний ніжик та інші дрібниці, що були відібрані в мене під час арешту. Сказав іти додому, відпочити і набратися сил після перебування в льоху, а вони викличуть мене, коли треба буде.

Рівно десять днів побув я вдома. Потім прийшла повістка (явитися до військкомату для проходження служби в Червоній Армії. Усе в мене складалося не так уже й погано, тому що іншого виходу при тій ситуації не було. З Голованівська відправили у Первомайськ, де уже стояв ешалон новобранців з інших районів Одеської обл., що їхали служити в 25 навчальну стрілецьку дивізію, що дислокувалася аж за м. Кострома в Пісочних військових таборах. Протягом трьох місяців військової служби у тій дивізії я придбав двох нових друзів, серйозних хлопців і поступово усвідомлював їх у нашому українському дусі. Обидва були родом з Іванівського р-ну, Одеської обл. Вони дуже добре, усією душею сприймали українські визвольницькі ідеї. Війна на той час продовжувалася уже за межами України. Ми планували втечу в УПА, коли нас будуть відправляти на фронт через Західні області України. Пригадую, як один з друзів, Сергій, був дуже нетерпеливий, він постійно наполягав, щоб уже втікати з Костроми на Україну і там включатися в боротьбу за її волю. Але, обшпарившись уже один раз, я усе стримував Сергія від втечі, просив, доводив, що мусимо потерпіти до того часу, коли повезуть на фронт.

Закінчилася служба у тій навчальній стрілецькій дивізії. З нас уже створили маршові роти, видали необхідну амуніцію і роту за ротою почали відправляти на фронт. Але одного дня приїхали офіцери-танкісти з м. Горький і відібрали з-поміж нас зо дві сотні хлопців у танкове училище.

І розлучила нас доля. Мої нові друзі залишилися в піхоті і були відправлені на фронт. Ми обмінялися адресами. Пізніше я писав їх рідним, цікавився, як склалася доля моїх друзів по службі в далекій Костромі.

Рідні відповіли, що обидва хлопці загинули в боях на території Німеччини. Випили таки з «московської чаші московську отруту».

А мене та багатьох наших українців Одещини повезли річним пароплавом униз по Волзі-ріці до м. Горький, де ще протягом семи місяців вивчав американські танки М-4 А-5, що їх давали совітам згідно ЛЕНД-ЛІЗУ.

Боже, скільки українських юнаків забрала та проклята війна двох

ненажерливих імперій, що намагалися поділити між собою світ, підкорити, зробити рабами усі інші народи, знищити їх культуру, мову, історію, релігію, традиції. Закінчилася велика і страшна Друга світова війна.

Розвалилися ненависницькі імперії. Нащадки і представники однієї засудили злочинне минуле своїх фюрерів, мирно і дружно співіснують зі всіма сусідами своїми, не зазіхають на їх волю і незалежне життя.

А шовіністи і партійні функціонери іншої розваленої імперії зі всіх сил намагаються повернути історію назад, нав'язати свою ідеологію, свої дикунські порядки, свою «общепонятную» мову іншим народам.

Послухаєте лише, як вони скиглять за батьком Сталіним, за комуністичними порядками, за «єдиної-неділімою». А наші, яничари, манкурти і хриstopродавці допомагають ворогам загнати наш напівсліпий народ в московське ярмо. Москва не скупа, не шкодує викидати мільярдні кошти, здерті зі своїх напівголодних і бідних громадян для своєї підривної роботи.

Увімкніть телевізор, послухайте радіо, яка мова звучить найбільше – наша рідна українська чи чужа – московська?

Зайдіть до книжкових магазинів, до бібліотек, загляньте в кожний газетний кіоск і ви переконаєтесь – усе завалено російськомовною пресою. Пройдіться вулицями великих і менших українських міст і прислухайтесь яка мова найбільше звучить у нашій Державі, на споконвічній українській Землі. А хто сидить у нашій Верховній Раді? Куди ж дивиться всенародно обраний Президент?